

A bírálóbizottság értékelése

Tóth Zsombor disszertációja egy a nemzetközi tudományosságban kiemelkedően tájékozott, módszertani és elméleti kérdésekre roppant fogékony, sok nyelven olvasó és publikáló és a forrásfeltáró munkálatokban is szorgosan és eredményesen dolgozó tudós színvonalas munkája.

A disszertáció komoly elméleti megalapozottsággal rendelkezik, az újabb angolszász kutatási eredményekre és megközelítési módokra támaszkodva új keretekbe illesztve képes megjeleníteni a kora újkori magyar kultúra egy igen fontos aspektusát, egyúttal az európai fejleményekkel, tendenciákkal szorosan összekapcsolva láttatja a magyar jelenségeket. Az értekezés elméleti kereteinek kialakítása a nemzetközi kutatás eredményeinek és tendenciáinak naprakész ismeretéről tanúskodik.

A disszertáció meggyőzően érvel amellett, hogy a hosszú reformáció fogalmának bevezetése hozzásegít a protestantizmus jegyében a korai újkorban szerveződő erdélyi és magyarországi protestáns kultúra egészének mélyebb megértéséhez. A hosszú reformáció fogalma mint a kutatást meghatározó elméleti keret horizontálisan és vertikálisan is hasznosul, hiszen egyfelől hosszú távú áttekintést biztosít, másfelől kiemeli a reformáció kutatását a makrostruktúrára koncentráció rabságából, utat nyit a mezosztuktúrák irányába, sőt olyan tagolt vizsgálatokra ad ösztönzést, amelyek csúcát a mikrostruktúrákra összpontosító esettanulmányok jelentik.

Tóth Zsombor disszertációjának különösen fontos eredménye, hogy zömmel erdélyi gyűjteményekben elvégzett szisztematikus kutatásokra támaszkodva ismeretlen kéziratok egész sorával gazdagítja a 18. századi francia-magyar fordításirodalomra, illetőleg az erdélyi reformátusság intézményeire és kegyességi életére vonatkozó ismereteinket. A dolgozat filológiai eredményei a hosszú reformáció koncepciójába illeszkednek, és új kéziratok források bevonásával, illetve nyomtatott források eddigieknél alaposabb értelmezésével világítják meg a hosszú reformáció eszmei arcát és alakulástörténetét. A disszertáció filológiai eszme- és kegyességtörténeti megállapításai, komoly komparatistikai iskolázottságról tanúskodnak, a tárgyalt szövegek elmélyült elemzése bizonyosan időtálló megállapításokban összegződtek. Különösen tanulságos Heltai Gáspár *Hálójáról* adott, a szakirodalom eddigi megállapításait lényeges pontokon módosító elemzése. A befogadás individuális mikroszintjének értelmezése képes a peregrináció-kutatás szemléleti felfrissítésére is, hiszen nem reked meg az ismeretek áramlásáról tanúskodó adatok pusztá regisztrálásánál, hanem sok esetben megvilágító erővel veti fel az itthoni meghonosítás és alkalmazás problematikáját is.

A dolgozat koherens elméleti keretet vázol fel, a reformáció története szempontjából releváns kérdéseket tesz fel és válaszol meg, történeti leíró fejezetei fontos esettanulmányokat tartalmaznak, melyek jelentősen módosítják egyes szövegek értelmezéstörténeti hagyományát.